

АНАЛІЗ ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Визначено економічну сутність поняття витрат комерційного банку, проаналізовано розподіл валових витрат, розглянуто етапи та процес аналізу витрат банку та запропоновано заходи щодо вдосконалення обліку витрат комерційного банку України.

Аннотация. Определена экономическая сущность понятия затрат коммерческого банка, проанализировано распределение валовых расходов, рассмотрены этапы и процесс анализа расходов банка и предложены мероприятия по усовершенствованию учета расходов коммерческого банка Украины.

Annotation. The economic nature of expenditures of the commercial bank is defined, allocation of gross expenses is analysed, stages and analysis of charges of the bank are considered and measures to improve expenditure records of the commercial bank of Ukraine are offered.

Ключові слова: витрати, класифікація витрат, комерційний банк, управлінський облік, банківська діяльність, бухгалтерський облік, аналіз витрат.

Управління витратами комерційного банку в сучасних умовах господарювання має забезпечувати оптимізацію кожних елементів витрат, які супроводжують здійснення різного виду банківських операцій і послуг. Головним завданням управлінської системи кожного банку має стати впровадження системи зниження витрат та вдосконалення процесів управління ними, що забезпечується аналізом банківської діяльності, а саме витрат комерційного банку. Метою аналізу банківської діяльності з погляду її фінансових результатів є виявлення резервів зростання прибутковості банку і на цій основі формулювання рекомендацій керівництву банку щодо проведення відповідної політики в області пасивних і активних операцій. Питання зниження витрат залежить передусім від самих комерційних банків, які намагаються формувати якісні управлінські цикли в умовах негативного впливу фінансової кризи. У зв'язку з цим, обрана тема дослідження є достатньо актуальною та сучасною.

Вивчення проблеми аналізу витрат комерційних банків присвячені роботи таких вчених та фахівців, як: Д. Гладких, Спьяк Г. І., Кіндрацька Л. М., Снігурська Л. П. та ін. [1 – 4].

Мета дослідження полягає у аналізі процесу витрат комерційного банку та запропонованні заходів щодо вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку.

Завданням роботи є дослідження економічної сутності витрат комерційного банку, аналіз класифікації валових витрат банку, визначення етапів аналізу витрат комерційного банку та запропонувати шляхи удосконалення механізму обліку витрат в банківській системі.

Об'єкт дослідження – витрати банку.

Предметом дослідження є аналіз витрат комерційного банку.

Ринкова економіка вимагає від українських комерційних банків підвищення ефективності управління банківською діяльністю. Таким чином, успішний розвиток і надійність банківської системи України в сформованих економічних умовах багато в чому залежить від постановки в комерційних банках аналітичної роботи, що дозволяє давати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банків, виявляти їхні сильні і слабкі сторони, визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем. Аналіз доходів, витрат та прибутковості дає можливість вивчення результатів діяльності комерційного банку, а отже, і оцінки ефективності його як комерційного підприємства.

Теоретичні дослідження різних підходів вчених-економістів до тлумачення категорії "витрати банку" надали змогу встановити, що витрати банку представляють зменшення економічної вигоди у звітному періоді у формі відпливу або використання активів, які призводять до зменшення власного капіталу. При цьому, вчені уточнюють, що зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками не враховується при визначенні обсягу витрат банківською установою [5].

Витрати – це зменшення економічної вигоди в аналізованому періоді внаслідок проведення комерційним банком фінансових та господарських операцій, які зменшують активи або збільшують заборгованість [6].

Валові витрати можна розділити на процентні та непроцентні.

Процентні витрати включають: відсотки сплачені за депозитами підприємств; відсотки, сплачені за депозитами населення; відсотки, сплачені за міжбанківськими кредитами і депозитами; відсотки, сплачені за залишками на розрахункових рахунках клієнтів.

Непроцентні витрати включають: комісійні (за послугами і кореспондентськими відношеннями); витрати з операцій із цінними паперами; витрати з операцій на валютному ринку; заробітна плата й інші витрати (нарахування на фонд оплати праці, премії і т. д.); інші операційні й адміністративні витрати (оренда й утримання помешкань, різні податки, витрати на рекламу, охорону і т. д.).

Витрати банку на утримання і експлуатацію будинків і устаткування, оплату персоналу і соціальні посібники носять відносно постійний характер. Їхня питома вага в загальній сумі витрат банків, як правило, дуже значна [2].

У ході виконання аналізу витрат банку необхідно не тільки проаналізувати в динаміці абсолютні і відносні розміри витрат (у цілому і за групами витрат), але і виділити основні причини, що вплинули на їхній рівень із тим,

щоб прийняти необхідні управлінські рішення, які б дозволили знизити витрати банку, що, у свою чергу, буде сприяти поліпшенню структури ресурсної бази, тобто збільшенню частки розрахункових рахунків і інших депозитних рахунків клієнтів і скороченню частки дорогих депозитних інструментів (наприклад, міжбанківських кредитів), і оптимальному скороченню непроцентних витрат.

Аналіз витрат здійснюється за такими етапами:

вивчити динаміку і структуру витрат за напрямками та постатейно;

оцінити виконання фінансового плану за витратами;

визначити вплив відповідних факторів на величину витрат з метою виявлення резервів їх оптимізації;

виявити відповідність динаміки вартості ресурсної бази ціновій політиці банку;

вивчити вплив стану грошового ринку на структуру ресурсної бази банку та величину його витрат;

розрахувати ступінь диверсифікації ресурсної бази банку.

Особлива увага приділяється аналізу управлінських витрат з метою визначення рівня реалізації кадрової політики комерційного банку, впливу діючої системи оплати праці на досягнення прибутковості діяльності, забезпеченню поєднання матеріального стимулювання працівників та стратегічних завдань роботи банку тощо.

Можна зазначити, що у сфері витрат комерційного банку загальна цільова установка на їх мінімізацію дає вже за початкової диверсифікації неоднозначний результат.

Процентні витрати за депозитами клієнтів, депозитами банків, емітованими та реалізованими борговими цінними паперами мають чітко виражений граничний рівень максимізації, збільшення якого веде до втрати клієнтів, дефіциту ресурсів та зниження темпів зростання.

Також обмежений, але з позиції оптимально низького рівня, ряд непроцентних витрат, які є відносно постійними та прогнозованими. Їх зменшення веде до зниження якості банківських продуктів, формування багатьох ризиків, а в окремих випадках – до припинення діяльності банку. Це стосується господарських та експлуатаційних витрат (оренда та утримання приміщень, амортизація, електро- і теплопостачання, зв'язок), транспортних витрат, витрат на охорону, сигналізацію, операційних витрат, затратних матеріалів.

Але в деяких випадках для виконання своїх зобов'язань перед вкладниками, клієнтами та бюджетом проблемні банки можуть знизити окремі види своїх витрат, причому доволі відчутно (транспортні витрати, заробітна плата, витрати на відрядження), а деякі витрати взагалі звести до нуля (представницькі, рекламні, благодійність тощо). Термін такої економії не може бути тривалим, оскільки зростання соціального напруження в колективі банку і зниження його іміджу негативно позначаться на фінансових результатах діяльності та якості управління комерційним банком.

Тільки витрати банку за санкціями (сплата штрафів, пені та ін.) передбачають їх повну, гранично можливу мінімізацію, але не завжди. Якщо банк, порушуючи паритет партнерських відносин, просто виключає можливість застосування до нього санкцій у депозитних, кредитних та інших угодах, а клієнти при цьому несуть повну фінансову відповідальність, то така економія здатна різко знизити його фінансовий стан, привести до втрати клієнтів, дефіциту ресурсної бази, кризи ліквідності та посилення ризиків.

Що стосується "економії" на податках, резервуванні, страхуванні, то тут мова може йти лише про оптимізацію їх рівня відповідно до встановлених нормативів та до адекватності ризикам [6].

Прибуток – це головний показник результативності роботи банку.

Кількісний і якісний аналіз прибутковості робиться з метою з'ясування фінансової стійкості банку й оцінки ефективності його роботи за визначений період часу.

Різниця між доходами і витратами комерційного банку складає його валовий прибуток (валовий дохід). Показник валового прибутку (без обліку сплати податків і розподілу залишкового прибутку) дає характеристику ефективності діяльності комерційного банку.

Без здійснення відповідних витрат неможлива діяльність, навіть існування комерційного банку. Але на відміну від доходів, збільшення яких потенційно збільшує прибуток, вплив на прибуток витрат носить зворотний характер. Тому метою аналізу витрат є їх мінімізація на основі ефективного використання ресурсів комерційного банку.

Аналіз витрат здійснюється за двома напрямками: загальний аналіз витрат банку та факторний аналіз витрат банку.

В основі загального аналізу витрат лежить їх групування за однією або кількома класифікаційними ознаками. При цьому, бажано обрати таку систему групування, яка дозволила б виділити в окремі групи найбільш суттєві витрати банку. Згідно з класифікацією, запропонованою для складання Звіту про прибутки та збитки, витрати банку поділяються на такі групи: 1) процентні витрати; 2) комісійні витрати; 3) адміністративні витрати; 4) витрати на персонал; 5) витрати на безнадійні та сумнівні борги; 6) непередбачені витрати.

Загальна оцінка динаміки витрат має здійснюватись порівняно зі зміною доходів банку. Тільки за цієї умови можна визначити рівень управління витратами. Ефективне управління витратами передбачає забезпечення випереджаючих темпів приросту доходів порівняно з темпами приросту витрат. Перевищення приросту доходів над витратами можна вважати ознакою стабілізації структури доходів і витрат, що за інших рівних умов свідчить про виважену політику управління доходами і витратами банку [7].

Проте, розглядаючи динаміку витрат за напрямками утворення, необхідно пам'ятати, що досить часто зменшення їх абсолютного розміру свідчить про скорочення обсягу активних операцій, на забезпечення яких витрачено відповідні кошти. Остаточну оцінку можна скласти тільки за результатами факторного аналізу, який дозволить визначити чинники скорочення витрат.

Для визначення доцільності політики управління доходами і витратами банку необхідно розглянути динаміку коефіцієнтів витратовіддачі за різними видами доходних активів, обчислених як відношення відповідних доходів до витрат, що обумовлюють їх отримання. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення та вивчення аналізу доходів і витрат комерційного банку [5].

Для вдосконалення методики обліку й аналізу витрат комерційного банку необхідно розширити прийняту класифікацію витрат банку та сформувати підсистему управлінського обліку в загальній системі бухгалтерського обліку в банках, розширити внутрішній план рахунків з метою деталізації витрат банку, резервів та зобов'язань за об'єктами управління.

Таким чином, можна зробити висновок, що формування та зміцнення комерційними банками процесу аудиту витрат є одним із головних завдань підвищення ефективності управління банківською діяльністю.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій з питань обліку і аналізу в банках, бракує наукових праць, присвячених комплексному вивченню механізму обліку доходів і витрат банку (особливо управлінського обліку), їх

аналізу, плануванню і прогнозуванню. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення процесу обліку та аналізу доходів і витрат комерційного банку.

Наук. керівн. Тирінов А. В.

Література: 1. Гладких Д. Особливості планування доходів, витрат і податків банківської установи / Д. Гладких // Вісник НБУ. – 2005. – № 1. – С. 15–18. 2. Спьяк Г. І. Облік і аудит у банках : навч. посібн. / Г. І. Спьяк, Т. І. Фаріон. – К. : Атіка, 2004. – 328 с. 3. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках: методологія : монографія / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2002. – 286 с. 4. Снігурська Л. П. Методичні підходи до аналізу доходів і витрат банку / Л. П. Снігурська // Економіст. – 2002. – № 12. – С. 61–63. 5. Методичні основи аналізу доходів, витрат і прибутковості комерційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ref.by/refs/8/18296/1.html>. 6. Загальний підхід до аналізу витрат комерційного банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/27925/>. 7. Хрущ Н. А. Управління витратами комерційного банку в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. А. Хрущ. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33531>.